

Jeszcze raz o upamiętnieniu Pruskich Termopili z Ptaszkowa

W lipcu ubiegłego roku opisywałem pomnik poświęcony rozegranej w 1760 roku bitwie pomiędzy wojskami pruskimi i austriackimi. Starcie to określano mianem Pruskich Termopili, a jedno z jego upamiętnień stało niegdyś w miejscu, gdzie od drogi Kamienna Góra – Czarny Bór odchodzi droga do Jaczkowa. Dziś to rozwidlenie dróg znajduje się w granicach administracyjnych wioski Ptaszków, a po samym pomniku pozostała tu jedynie kamienna płyta będąca fragmentem jego podstawy¹.

W swoim artykule zamieściłem także wykonane w ostatnim dziesięcioleciu ubiegłego wieku zdjęcie ukazujące istniejący wówczas fragment obelisku z inskrypcjami będącym centralnym elementem pomnika. Jego fotografię wykonał Hans Paul, a ze znanego mi opisu wynikało, że ten kamienny obiekt został przetransportowany traktorem w nieznane mi miejsce. Choć kilkakrotnie rozglądałem się w okolicy pierwotnego usytuowania pomnika, to nigdy nie odnalazłem żadnego jego kolejnego fragmentu. Doszedłem wówczas do wniosku, że jeśli kiedyś na niego natrafię, to chyba tylko przez zwykły przypadek.

Nie spodziewałem się jednak, że stanie się to tak szybko. Trzy miesiące po publikacji mojego opisu Bartosz Bębenek wspomniął mi, w trakcie rozmowy na całkiem inny temat, że jakiś czas temu natknął się na bliżej niezidentyfikowane fragmenty jakiegoś pomnika. Z przesłanego zdjęcia wynikało, że jeden z widzianych przez niego kamieni to prawdopodobnie zaginiona górna część obelisku. Przy najbliższej okazji udałem się we wskazane mi miejsce. Bez problemu odnalazłem interesujący mnie kamień znajdujący się niecałe 70 m na południe od granicy Kamiennej Góry i Ptaszkowa oraz kilkanaście metrów od brzegu Bobru. Jest on oparty o drzewo rosnące na terenie prywatnej posesji, dlatego też najpierw poprosiłem o zgodę na wykonanie zdjęć. W trakcie sympatycznej rozmowy z mieszkańcami sąsiedniego budynku potwierdziło się, że kamień znajduje się tu od kilkadziesiąt lat. Dowiedziałem się też, że fragment obelisku znany jest regionalistom z Kamiennej Góry, przy czym ja nigdy nie natrafiłem na żadną wzmiankę na jego temat.

Pochodzenie obelisku łatwo ustalić na podstawie treści widocznej na nim inskrypcji. Wiadomo, że na

Zdjęcie z 1914 roku ukazujące pomnik przy drodze do Czarnego Boru. Fotografia: Konrektor Anders. Źródło: „Schlesischer Gebirgsbote”, 2/1999.

Oświetlona bocznym światłem latarki inskrypcja oraz wykopane spod liści drugie upamiętnienie. Wszystkie współczesne zdjęcia: Marian Gabrowski, sierpień 2024.

Oparty o drzewo fragment obelisku z widocznym otworem

**Kamień upamiętniający poległych
w czasie pierwszej wojny światowej**

ne tu otwory zostały wywiercone celowo, a podobny otwór na bocznej powierzchni widziałem też na bliższym obelisku ustawionym niegdyś na górze Młynarz w Przedwojowie⁴. Tam można też dostrzec ślad po kuli, który zdecydowanie ma całkiem odmienny wygląd.

pomniku z Ptaszkowa miał być wyryty napis: *Auf dieser Höhe kämpfte das preußische Bataillon v. Mosel und starben viele Krieger den Heldentod den 23. Juni 1760²* (pol. *Na tym wzniesieniu 23 czerwca 1760 roku walczył pruski batalion von Mosela, a wielu wojowników zginęło bohaterską śmiercią*), natomiast tutaj zachowało się dziesięć wierszy z miejscami zatartą inskrypcją: *AUF DIESER HOEHE ...FT... DAS PR. BATAILLON v. MOSEL ... STARBEN ... KRIEGER...*

Nie ulega więc wątpliwości, że jest to górna część upamiętnienia Pruskich Termopili z Ptaszkowa. Zachowany fragment wykonano z piaskowca, ma on 145 cm wysokości, a jego szerokość w górnej i dolnej części to odpowiednio 30 i 40 cm. Całość jest w znacznym stopniu poobtlukiwana, a wykute napisy są częściowo nieczytelne. Z prawej i lewej strony widać po jednym okrągłym otworze. Zapewne to o nich wspominała wzmianka, jakoby w 1974 roku widziano fragment pomnika z kilkoma dziurami po kulach³. Jednak, moim zdaniem, na kamieniu tym brak takich śladów. Widocz-

**Zgrubnie obrobione boki
oraz spód kamienia pamiątkowego**

Tuż obok opisywanego tu fragmentu obelisku leży jeszcze jeden, równie ciekawy obiekt. Jest to piaskowcowa płyta o dość nieregularnych kształtach. Jej przybliżone wymiary to: 43 cm szerokości, 47 cm wysokości oraz 15 cm grubości. Boki i spód obrobione są jedynie zgrubnie, natomiast na płaskiej górnej powierzchni wyryto inskrypcje. U góry znajduje się nieco zatarty, ale mimo to czytelny wyraz *Weltkrieg*, a pod nim krzyż zlokalizowany pomiędzy liczbami 14 i 18. *Weltkrieg* to po niemiecku „wojna światowa”, tak więc wyryte tu liczby z pewnością nie odnoszą się do 1418 roku. Zapewne są one skrótowym zapisem dat początku i końca pierwszej wojny światowej trwającej od 1914 do 1918 roku. Z kolei umieszczony centralnie krzyż należałoby uznać za symboliczne nawiązanie do ofiar tego konfliktu.

Ponieważ w czasie pierwszej wojny światowej w okolicach Kamiennej Góry nie toczono żadnych walk, toteż kamień ten zapewne miał upamiętniać tutejszych mieszkańców poległych na odległych frontach. Obiekt niewątpliwie powstał po zakończeniu wojny i, moim zdaniem, jest całkowicie wyjątkowy. Owszem, znam wiele pomników pierwszowojennych, jednak zazwyczaj są to obiekty ufundowane przez społeczność lub stowarzyszenia z danej miejscowości i powstałe w zakładzie kamieniarskim. Natomiast tutaj prawdopodobnie mamy do czynienia z upamiętnieniem wykonanym własnoręcznie przez prywatną osobę, zapewne kogoś, kto w czasie tej wojny stracił swoich bliskich.

Marian Gabrowski

Przypisy

- 1 M. Gabrowski, *Upamiętnienie Pruskich Termopili z Ptaszkowa*, [w:] *Na Szlaku*, nr 7/2024, s. 14-15.
 - 2 E. Kunick, *Bilder aus dem Kreise Landeshut*, Landeshut, po 1910, s. 23.
 - 3 L. Müller, *Landeshut 23. Juni 1760*, [w:] *Schlesischer Gebirgsbote*, nr 2/1985, s. 21.
 - 4 M. Gabrowski, *Upamiętnienie Pruskich Termopili na górze Młynarz w Przedwojowie*, [w:] *Na Szlaku*, nr 11/2024, s. 18.
-